

PARK SCHERPENZEEL

masterplan

18 februari 2016

PARK SCHERPENZEEL

masterplan

18 februari 2016

opdrachtgevers:

**Stichting Landgoed Scherpenzeel en
Stichting Geldersch Landschap en Kasteelen**

ANK BLEEKER EN ANNEKE NAUTA landschapsarchitecten BNT
Alexanderweg 12, 6721 HG Bennekom
telefoon 0318 416976, fax 0318 413637
info@bleekernauta.nl www.bleekernauta.nl

inhoud

1. inleiding	5
2. vigerend beleid en andere relevante plannen	7
3. inbreng vanuit omwonenden en andere betrokkenen	11
4. geschiedenis Park Scherpenzeel	13
5. huidige situatie	21
6. opgave en plan	31
7. toelichting per onderdeel	33
8. projectenlijst	43
bijlage 1 1e inloopavond 7 oktober 2014	47
bijlage 2 2e inloopavond 7 april 2015	48
bronnen	50
projectorganisatie	50

Huis Scherpenzeel ca. jaren 50

1. Inleiding

Stichting Landgoed Scherpenzeel en Stichting Het Geldersch Landschap en Kasteelen (GLK) bezitten elk een deel van het gebied dat vroeger de kern was van het landgoed rond Huis Scherpenzeel. Het gebied heeft een lange geschiedenis. Anno 2015 is het een parklandschap met veel afwisseling, met oude lanen, bosschages, waterpartijen, weiland, bijzondere bouwwerken, verre zichten e.d., een landgoedpark dat fungeert als geliefd uitloopgebied voor Scherpenzeel.

De twee Stichtingen hebben de intentie om de samenhang tussen beide delen in inrichting en beheer te versterken en het gebied verder te ontwikkelen tot één parklandschap voor Scherpenzeel. Daarbij moet de geschiedenis weer meer gaan spreken. Vanaf 1731 was dit hele gebied al een park. In de huidige aanleg zijn nog sporen terug te vinden van het intrigerende ontwerp dat Samuel A. van Lunteren in de 19e eeuw maakte. Vooral in het park direct rond het Huis is dat ontwerp herkenbaar. Het zuidelijk parkdeel is nauwelijks meer als landschapspark van van Lunteren herkenbaar, terwijl het een onlosmakelijk deel van het park is. Die samenhang zou weer zichtbaar gemaakt moeten worden, waarbij het ontwerp van van Lunteren als leidraad dient.

Belangrijk en waardevol vertrekpunt voor de planvorming is het uitvoerig historisch onderzoek naar de geschiedenis van het gebied (Ensemble “Huis Scherpenzeel”, historisch onderzoek en waardestelling huispark en parklandschap, augustus 2013 door Stichting in Arcadië). In hoofdstuk 4 (blz.) wordt nader ingegaan op de geschiedenis van Park Scherpenzeel en deze studie.

In dit Masterplan worden de gewenste ingrepen geschetst die nodig zijn om de geschiedenis meer te laten spreken en

het gebied aantrekkelijker en toekomstbestendig te maken. De planvorming heeft mede aan urgentie gewonnen door een aantal ontwikkelingen in en direct rond het park:

- de in de Structuurvisie van de gemeente Scherpenzeel geschetste uitbreidingsplannen rond het park en de indicatie van een zuidelijke randweg.
- de bouw van een nieuwe school ten oosten van het park, met de logistiek die dat veroorzaakt. Mede daardoor is het de bedoeling om de Boslaan dóór het plangebied te verharderen.
- de wens van het Waterschap Vallei en Veluwe om de oude loop van de Lunterse Beek weer te laten stromen.

Op deze ontwikkelingen wordt in hoofdstuk 2 (blz. 7) nader ingegaan.

Het plangebied omvat ca. 40 ha ten zuiden van het centrum van Scherpenzeel, inclusief het 7 ha grote huispark rond het Huis Scherpenzeel. Voor het huispark heeft GLK begin 2014 een Beheersvisie gemaakt met een plank kaart (zie blz. 6). Dit plan dient als uitgangspunt voor de inrichting van het huispark.

Dit Masterplan geeft een beeld van Park Scherpenzeel zoals dat op de lange termijn gewenst is en een fasering van maatregelen om dat beeld te bereiken. Het Masterplan is ook een document waarmee “de boer op gegaan” kan worden om kostendragers te zoeken.

De betrokkenheid van de omwonden bij het parkgebied is groot. Daarom zijn de inwoners van Scherpenzeel al bij het begin van de planvorming uitgenodigd om hun wensen in te brengen en mee te denken. Een weerslag van deze inbreng is vastgelegd in hoofdstuk 3 (blz. 11) en in bijlagen 1 en 2 (blz. 47 en 48).

plankaart uit de Beheersvisie voor het huispark

2. Vigerend beleid en andere relevante plannen

Naast de Beheersvisie Park Scherpenzeel voor de aanpak van het huispark van GLK, die als vertrekpunt voor dit Masterplan geldt (zie plankkaart blz. 6), zijn er een aantal plannen relevant. Ze hebben betrekking op de directe omgeving van het plangebied en worden hier kort behandeld.

Structuurvisie Scherpenzeel (31 oktober 2013)

In de Structuurvisie heeft de gemeente Scherpenzeel een ruimtelijke beleidskader voor de middellange termijn vastgelegd. Er wordt veel aandacht besteed aan “landgoed Scherpenzeel”, dat veilig gesteld moet worden.

De gemeente heeft zich in de Structuurvisie voor de volgende concrete opgaven gesteld: het bouwen van woningen, verbeteren van de waterafvoer en berging, realiseren van boscompensatie en het vinden van voldoende economische dragers voor behoud van de historische buitenplaats en het landgoed Scherpenzeel en het ontwikkelen van een dorpspark op het terrein van het landgoed. Dit vraagt volgens de Structuurvisie een samenwerking met de landgoedeigenaren om de mogelijkheden te onderzoeken van nieuwe activiteiten op het terrein binnen de beleidskaders.

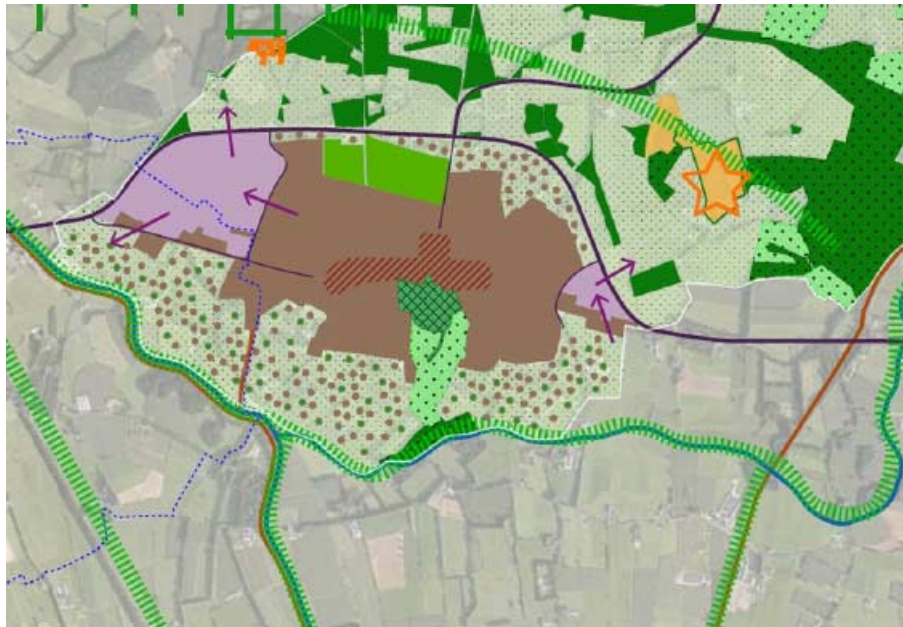
Op de kaart integraal beleid (zie uitsnede blz. 8) ligt Park Scherpenzeel midden tussen twee “zoekzones voor wonen in lage dichtheden” aan de zuidkant van het dorp. Op de kaart wordt onderscheid gemaakt tussen de historische buitenplaats met huis Scherpenzeel als monument en het gebied ten zuiden daarvan dat als “Ecologische hoofdstructuur” staat aangegeven. Het is onderdeel van het Gelders natuurnetwerk. Op een andere kaart in de Structuurvisie is op twee plaatsen in het park een “Mogelijk tracé nieuwe ontsluiting op lange termijn” aangeduid (zie kaart blz. 8).

Plannen voor Het Vliet

Boerderij Het Vliet ligt in het zuiden van het parkgebied in de gemeente Woudenberg. Het was vanouds één van de objecten in het ensemble. Het agrarisch bedrijf is gestopt, de boerderij is nu een woning. De stallen zijn gesloopt en zullen binnenkort vervangen worden door 2 nieuwe woningen. Het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Woudenberg is daartoe aangepast.

Plannen voor beekherstel

Waterschap Vallei en Veluwe heeft plannen voor beekherstel van de Lunterse Beek. In het kader daarvan zal ook de oude beekloop bij de Koepel weer gaan stromen. De bocht-afsnijding uit de jaren vijftig zal oostelijk van de voormalige ijsbaan door een lage dam worden afgesloten. Alleen bij hoge waterafvoeren gaat dat deel dan nog meestromen.

beleidskaart Structuurvisie Scherpenzeel

- Woongebieden
- Centrumgebied
- Historische buitenplaats
- Ecologische hoofdstructuur - natuur
- Ecologische hoofdstructuur - verweving
- Overige bos- en natuurgebieden
- Ecologische verbindingzones
- Zoekzones wonen lage dichtheid

kaart uit de Structuurvisie Scherpenzeel met twee mogelijke nieuwe ontsluitingstracés

schets omgeving brede school

Nieuwe brede school

Ten zuiden van “De Maatjes” aan de Ringbaan komt een nieuwe brede school voor 340 leerlingen. Hiervoor is een bestemmingsplan gemaakt, waarbij de bestemming agrarisch gebied met landschappelijke waarde vervalt. De school wordt nadrukkelijk in het landschap ingepast. De groenstrook met bomen en sloot langs de Ringbaan wordt zelfs verbreed. Het gebouw met de toegangsweg en het parkeerterrein zullen 6330 m2 verhard oppervlak beslaan. De resterende 2000 m2 zijn bestemd voor gazon, bomen, houtwallen en uitbreiding van het areaal oppervlaktewater.

Voor de verdere omgeving is een eerste sfeerschets gemaakt (zie schets blz. 8). Er wordt nog aan dit plan gewerkt, daarbij is ook sprake van woningbouw. De lokatie sluit praktisch direct aan op Park Scherpenzeel, ter hoogte van de vertakking van de oude en nieuwe loop van de Lunterse Beek. Het is interessant om een koppeling tot stand te brengen tussen het padenstelsel op het landgoed en de routes van en naar de school.

De Weijdelaer

Ten westen van Huis en park Scherpenzeel wordt plan De Weijdelaar ontwikkeld door de stichting Woonstede. Het gaat om een herontwikkeling van Huis in de Wei en de bouw van een drietal zorgappartementen in de directe omgeving: aan de Dorpsstraat en ten oosten en zuiden van de Aldi. De nieuwbouw omvat grotendeels drie bouwlagen. Deze gebouwen zijn georiënteerd respectievelijk op de Dorpsstraat, op een nieuwe “Hof” met parkeerplaatsen achter de Aldi en op het park met de rechte vijver. Behalve een stedenbouwkundig plan is er een uitvoerig beeldkwaliteitsplan gemaakt, zowel voor de bebouwing als voor de openbare ruimte.

Het is de bedoeling dat de Vijverlaan en Parklaan hun doorgaand karakter verliezen en opgenomen worden in de romantisch landschappelijke context van het belendende park Scherpenzeel. De aanwezige waterpartij zal helaas zijn wat weerbarstige hoekige vorm behouden. Parkeerplaatsen zullen grotendeels uit het parkbeeld verwijderd worden naar de nieuwe Hof en naar de achterzijde van Huis in de Wei. De appartementen aan het park krijgen slechts een klein terras of balkon aan de parkzijde en geen voortuinen. Voorts is in het beeldkwaliteitsplan veel aandacht besteed aan het creëren van een levendig asymmetrisch gevelbeeld van de nieuwbouw aan de parkzijde.

stedenbouwkundig plan De Weijdelaar (Pouderoyen compagnons)

De Koepel

3. Inbreng vanuit de omwonenden en andere betrokkenen

Tijdens het maken van dit Masterplan zijn verschillende direct betrokkenen geconsulteerd. Het eerste concept plan is in januari 2015 besproken met een klankbordgroep samengesteld uit betrokkenen uit de gemeente Scherpenzeel, zoals bewoners en aanwonenden, pachters, vertegenwoordigers van de Monumentencommissie en de Vereniging Oud Scherpenzeel.

Ook zijn er twee uitwisselingsavonden met omwonenden en andere belangstellenden georganiseerd. De eerste avond (7 oktober 2014) had als doel om naar hun wensen en opmerkingen te vragen. Op de tweede avond (7 april 2015) werd een concept-plan besproken en werden reacties gepeild. Beide avonden werden druk bezocht, naar schatting 70-80 bezoekers kwamen langs. Uit de opkomst en reacties bleek dat de bewoners zich erg bij het park betrokken voelen. Men hecht veel waarde aan de kwaliteit van het park.

Kort samengevat zijn dit de belangrijkste reacties van de eerste avond (zie ook bijlage 1 blz. 47):

- Er is vraag naar meer mogelijkheid van rondwandelen en fietsen in het gebied, op goed begaanbare paden.
- Veel klachten over wateroverlast m.n. op paden.
- Voorzieningen in aansluiting op de zorgboerderij worden gewenst, moestuinen, stadslandbouw, kinderboerderij.
- Uitzicht, overzicht, zichtlijnen vragen aandacht, beter beheer ervan is gewenst.
- Er is veel kritiek op de huidige situatie van de Boslaan en de overlast van het autoverkeer.
- Er is sprake van een parkeeropgave met name in het huispark.
- Over loslopende honden zijn tegenstrijdige meningen

- Er mag meer te doen zijn, er is vraag naar meer (natuurlijke) speelgelegenheid voor kinderen, bankjes, picknickplekken, jeu de boules e.d.
- Aan het herstel van historische elementen zoals ijsbaan, ijskelder, oranjerie, vijver, brug wordt waarde gehecht.
- Er wordt aandacht gevraagd voor de natuurkwaliteiten van het gebied, zowel in het huispark (m.n. in de moes-tuin) als in het gebied ten zuiden daarvan.

De reacties op de tweede avond (bijlage 2 blz. 48) zijn zoveel mogelijk in het ontwerp verwerkt. Zo is onder andere het zuidelijk deel van het plangebied rustiger gehouden en zijn aangedragen ideeën voor het park aan het plan toegevoegd.

veel belangstelling op de inloopavond 7 oktober 2014

illustraties uit: Ensemble "Huis Scherpenzeel", historisch onderzoek en waardestelling huispark en parklandschap, St. In Arcadië
periode 1 tot 1731

periode 2: 1731-1771

4. Geschiedenis Park Scherpenzeel

Het onderzoek naar de geschiedenis van het studiegebied zijn gedetailleerd vastgelegd in: Ensemble “Huis Scherpenzeel”, historisch onderzoek en waardestelling huispark en parklandschap, augustus 2013 door de Stichting in Arcadië. In deze plantoelichting volstaan we met een kort chronologisch overzicht en de belangrijkste conclusies uit dat rapport.

Chronologie

De oorsprong van huis Scherpenzeel is middeleeuws

1254 “Scarpenzele” wordt voor het eerst genoemd, een versterkt huis met een gracht rondom.

14de eeuw-1636

Huis en landerijen eigendom van adellijke familie Van Scherpenzeel. Door een huwelijk in bezit van de familie Westerholt.

18de eeuw

Familie Westerholt verbouwt het gebouw tot een kasteelachtig huis met trapgevels.

1793 Johannes Bastianus van Naamen (VOC-man uit Amsterdam) wordt eigenaar.

De komende 150 jaar wordt het eigendom uitgebreid door zijn nazaten.

1850 Verbouwing van het in- en exterieur van het huis, het wordt een wit gepleisterd zomerhuis.

1854 Benudina Maria van Naamen erft het landgoed en wordt “ Vrouwe van Scherpenzeel”. Zij huwt met de Utrechter Herman Royaards.

1900 Jongste zoon Anton Royaards erft de buitenplaats en een deel van de gronden en gaat er permanent wonen. Hij wordt dan ook burgemeester van Scherpenzeel en trouwt met jonkvrouw Margaretha Maria Backer.

1932 Anton Royaards overlijdt.

1956 Margaretha overlijdt.

De dochters Theodora en Benudina erven huis en landerijen. Zij blijven er na hun resp. huwelijken niet wonen. De andere gronden vererven naar de nazaten van Antons broer en zuster. De landerijen van het familiebezit liggen ook nu nog rondom het dorp Scherpenzeel.

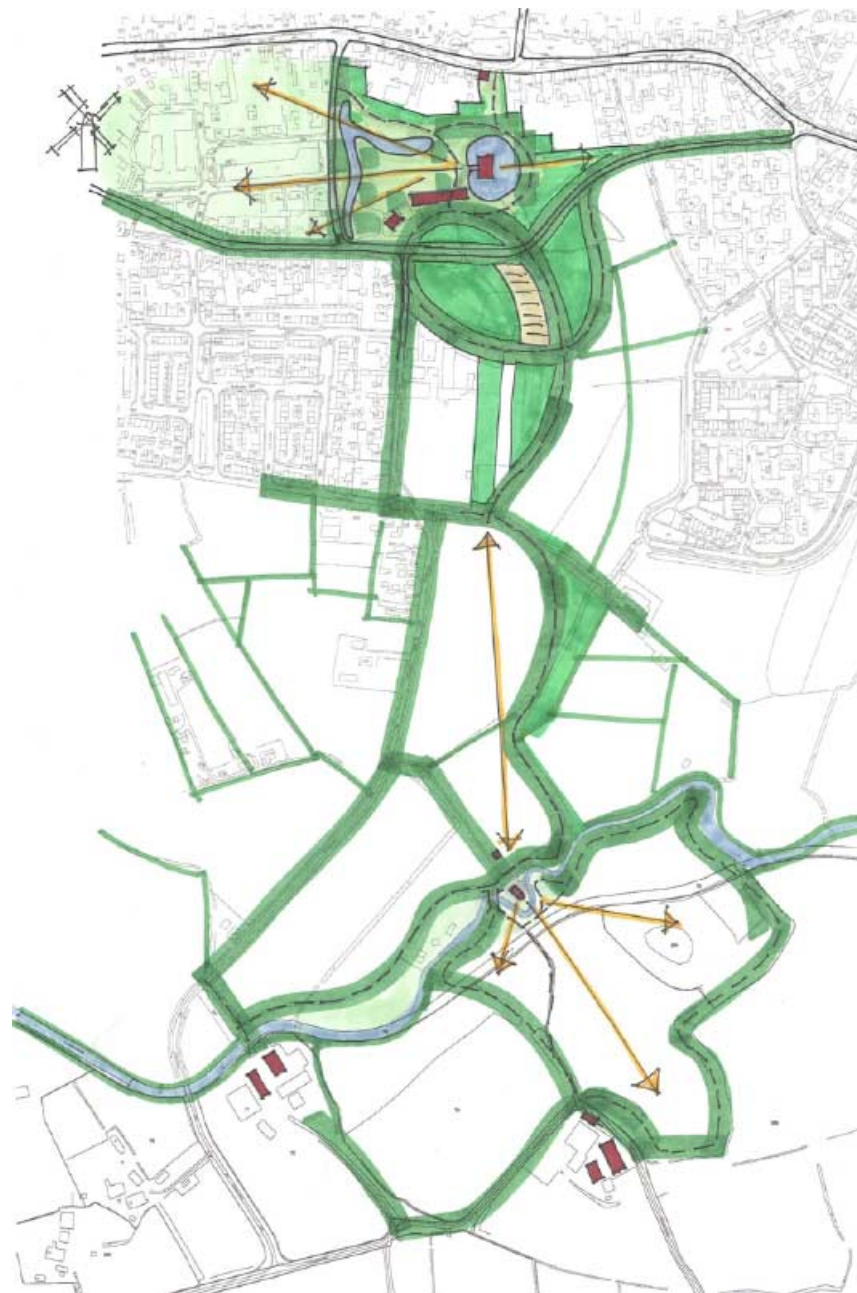
1975 Het huis en omringend park (7ha) worden eigendom van de gemeente Scherpenzeel. Dit brengt een scheiding te weeg tussen huispark en de andere gronden van het landgoed. Het huis wordt gemeentehuis.

2002 Stichting Landgoed Scherpenzeel wordt opgericht om onderlinge samenwerking van de erfgenamen van het landgoed als historische, ruimtelijke en ecologische eenheid te bevorderen. Sinds 1900 is het landgoed vererfd op drie familiestaken, en het beheer wordt nog steeds gezamenlijk gevoerd.

2006 Geldersch Landschap en Kasteelen krijgen Huis en omringend park in erfpacht van de gemeente Scherpenzeel.

periode 3: 1771-1826

periode 4: 1826-1854

Ontwikkeling van de parkaanleg

In de uitvoerige analyse van Stichting in Arcadië worden de ontwikkelingen van de parkaanleg weergegeven. Er worden in hoofdlijn 6 perioden onderscheiden in de geschiedenis van het park (zie de kaarten op blz. 12, 14 en 16). De innige relatie tussen Huis Scherpenzeel en de Lunterse Beek loopt vanaf de 18e eeuw als een rode draad door de geschiedenis.

Periode 1 tot 1731:

Aanleg in geometrische stijl. Al in deze periode is behalve van een eenvoudig huis en erf sprake van een wandeling door een lanenstelsel naar de bijzondere meander en landtong van de Lunterse Beek op ruim 800 m. afstand. Zeer waarschijnlijk zullen de lanen met eiken beplant zijn geweest.

Periode 2, 1731-1771:

Wijzigingen onder leiding van Sophia Charlotte Rijksgravin von Wartensleben. De aanleg rond het huis wordt op een barokke wijze uitgebreid in oost-west richting en ook in zuidelijke richting door aanleg van een middenas, waardoor een zeer lange laan gecreëerd werd. Het gebied ten zuiden van het huispark wordt nadrukkelijker een deel van het geheel in ruimtelijke zin.

Periode 3, 1771-1826:

De eerste voorzichtige aanleg in landschapstijl door de familie van Westerholt. De vorm van de vijver werd min of meer rond en het rechte padenpatroon maakte plaats voor gebogen paden. De landtong aan de beek wordt geaccentueerd door de bouw van een prieel (de Koepel).

Periode 4, 1826-1854:

In deze periode zet de verlandschappelijking verder door, onder Petrus Johannes van Naamen. De voortuin wordt nadrukkelijker verlandschappelijkt met aandacht voor zichtlijnen en gebogen waterpartijen. Het betreft niet alleen de directe omgeving van het huis, maar juist op de overgang van huispark en zuidelijk daarvan gelegen gronden wordt stevig ingegrepen met nieuwe krachtig gebogen lanen die tot aan 't Vliet en Bruinhorst doorlopen en door ook de beek bij de beleving van het landschap te betrekken. Tal van rondwandelingen worden zo mogelijk. De middenas uit de vorige fase is weer verdwenen als niet meer passend bij de nieuwe opzet. Waar de Achterstraat de gebogen paden doorsnijdt lijkt de aanleg nogal te wringen.

Periode 5, 1854-1898:

De parkaanleg door van Lunteren, in opdracht van Herman Royaards en Benudina Royaards -van Naamen. Met versterkte samenhang tussen huispark en het gebied ten zuiden ervan. Samuel van Lunteren blijkt in staat ruimtelijke-architectonische fricties uit de vorige periode te elimineren. Huispark en achterliggend gebied worden op een vanzelfsprekende manier tot één geheel gemaakt. De doorgaande Achterstraat is daartoe verlegd. De oostelijke weide met omringende laan wordt bij het park betrokken. Het park krijgt daardoor op een cruciaal gedeelte opeens voldoende maat. De zichtlijn vanuit het huis in zuidelijke richting wordt in ere hersteld. De moestuin wordt vergroot met een overtuin. Zo worden huispark en overig deel hechter aan elkaar gesmeed. Van de hand van S. van Lunteren is een krachtige tekening van het herontwerp van het huispark (blz. 17). Het ontwerp is waarschijnlijk niet volledig maar wel in grote lijnen zo gerealiseerd en is door GLK als uitgangspunt genomen voor het herstelplan voor het huispark.

periode 5: 1854-1898

periode 6: 1898-1975

ontwerptekening S.A. van Lunteren 1859

Periode 6, 1898-1975:

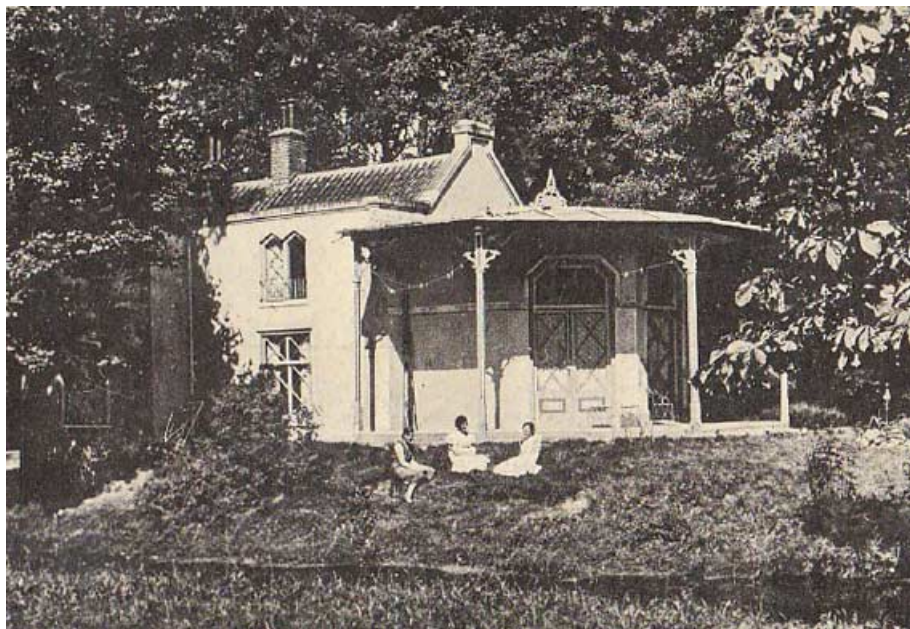
Aanpassingen in het huispark onder Anton Royaards van Scherpenzeel en Margaretha Maria Royaards van Scherpenzeel-Backer. Hun adviseur was Hugo A.C. Poortman (1858-1953). Naar zijn ontwerp werd in 1899 een groot rosarium aangelegd, precies op een knooppunt van paden uit het plan van van Lunteren, die daartoe omgelegd moesten worden. Het rosarium lag ook midden in de zichtlijn naar het zuiden. Ook werd begin 20ste eeuw een tennisbaan aangelegd in de nieuwe weide.

In 1909 werd door Leonard Springer een nieuw ontwerp voor het rosarium gemaakt, maar niet uitgevoerd. Het rosarium van Poortman is in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan en nooit meer hersteld. In 1929 (wandekaart) zijn het zwembad en de ijsbaan bij de Lunterse Beek als attractie op de wandekaart van de VVV Scherpenzeel aangegeven.

In de jaren '60 is de loop van de Lunterse Beek recht getrokken en het gebied tussen oude en nieuwe loop bebost. Ook werd toen het gebied ten westen van de Koepel bebost vanwege de NSW status. Daarmee verloor de Koepel zijn prominente ligging. In de jaren '70 komen de padvinders naar het bos naast de Koepel. Dat resulteert in een aanzienlijke erosie van het bos.

Periode 7, 1978-heden

In 1975 werden huis Scherpenzeel aan de gemeente geschenken en de 7 ha omringend park aan de gemeente verkocht. De overige landerijen bleven in eigendom van de erven Royaards en werden gerangschikt onder de Natuurschoonwet. Het Huis is dan gemeentehuis en het huispark een openbaar park voor Scherpenzeel. In 1978 maakt de gemeente een Beheerplan. Op basis hiervan wordt veel achterstallig onderhoud verricht. Onder andere werden zichtassen weer geopend en de entree vanuit het dorp verruimd.

de Koepel ca jaren 20

Achterstraat ca 1900

deelgebieden waardestelling

Voor het nieuwe intensievere gebruik van de opstallen werd een parkeerplaats aangelegd en de beplanting rond het koetshuis op een toen gebruikelijke wijze aangepast met coniferen en groenblijvende sierheesters. Koetshuis en directe omgeving raken daardoor los van de aanleg in landschapsstijl in de geest van van Lunteren.

De brug over de grote vijver, suggestie uit het Beheerplan, wordt helaas niet aangelegd. De voet rondom het huis in de gracht werd beplant. Zichtassen in oostelijke richting werden geopend. De zichtas in westelijk richting naar de molen wordt ingekort door nieuwbouw. Geldersch Landschap en Kasteelen verwerft in 2006 Huis Scherpenzeel en het huispark in erfpacht. Ook sinds dat jaar is wederom veel achterstallig onderhoud verricht en sinds 2014 is er een Beheersvisie als richtlijn voor verder herstel.

Waardestelling

In de studie van Stichting In Arcadië zijn zowel het ensemble van huispark en parklandschap gewaardeerd als afzonderlijke deelgebieden (zie blz. 52-71 uit de studie). Voor de toelichting verwijzen we naar het rapport. De cultuur- en tuinhistorische waarden van het ensemble worden als hoog beoordeeld. Scherpenzeel is samen met Sandenburg één van de twee resterende en (redelijk) gaaf bewaard gebleven ensembles van huis, park en bijgebouwen die door van Lunteren zijn ontworpen. In Arcadië adviseert dan ook om het Rijksmonument ex art. 3 Monumentenwet uit te breiden. Het omvat nu alleen het huispark en het noordelijke deel van de Wandeling (rood omkaderd op bijgaande kaart blz. 18).

Waardestelling deelgebieden:

- A. huispark: de tuinhistorische waarde is hoog
- B. boerderij Het Dorp en de Overtuin (zuidelijke moestuin): de tuinhistorische waarde is positief

C. de Nieuwe Weide: heeft een potentieel hoge tuinhistorische waarde

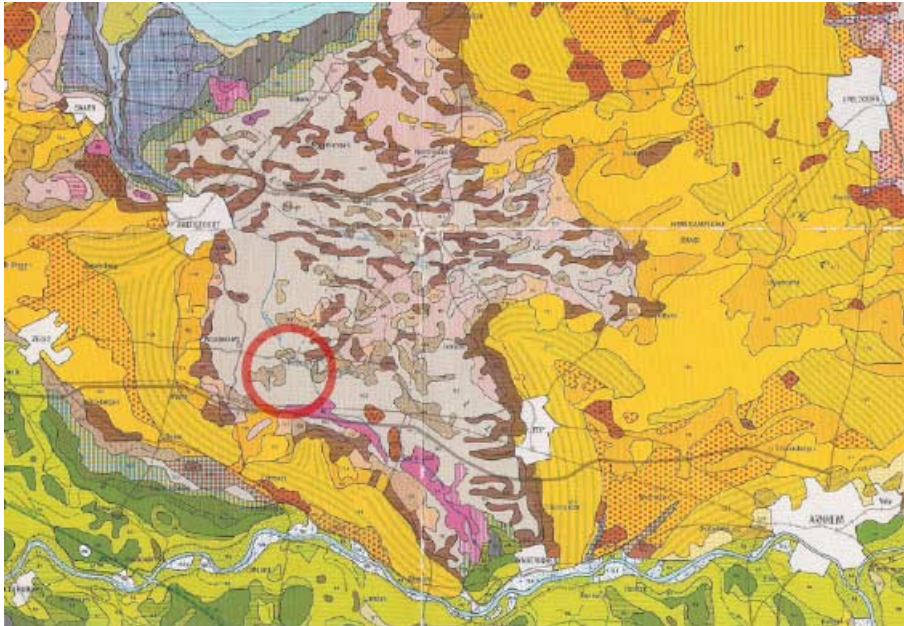
D. de Wandeling: tuinhistorische waarde is hoog

E. Vlieterweg: tuinhistorisch positief

F. Beekvliet: tuinhistorisch positief en potentieel hoog

Vanwege de hoge cultuur- en tuinhistorische waarde adviseert In Arcadië om de kwaliteit van de tuin- en parkaanleg te verbeteren. Veel onderdelen zijn in structuur nog herkenbaar, maar door intensief gebruik, of juist door een gebrek aan gebruik in slechte staat van onderhoud. Het gaat bijvoorbeeld om de oude loop van de Lunterse Beek die zo goed als droog staat.

Geldersch Landschap en Kasteelen heeft de waardestelling voor het huispark verder verfijnd en onderscheidt binnen het huispark deelgebieden en elementen met een aparte waardering. Zie daarvoor: B.F. van der Genugten: Beheersvisie Park Scherpenzeel, intern document Geldersch Landschap en Kasteelen, 2014.

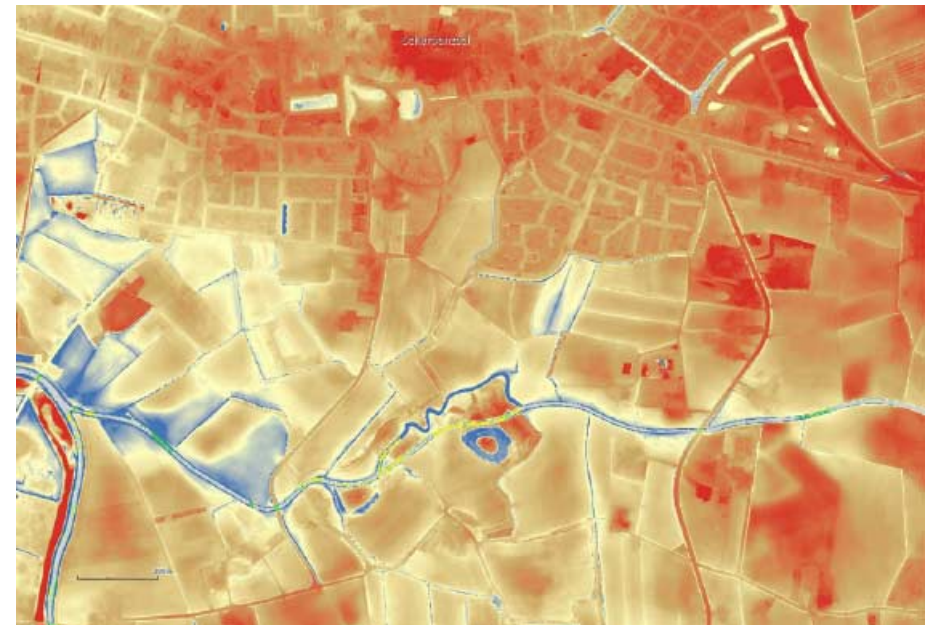
bodemkaart van de Gelderse Vallei (bron: De bodem van Nederland)

topografische kaart 2011 (bron: Topografische Dienst Kadaster)

bodemkaart studiegebied (uitsnede als de topografische kaart)

hoogtekaart studiegebied (uitsnede als de topografische kaart, bron: AHN)

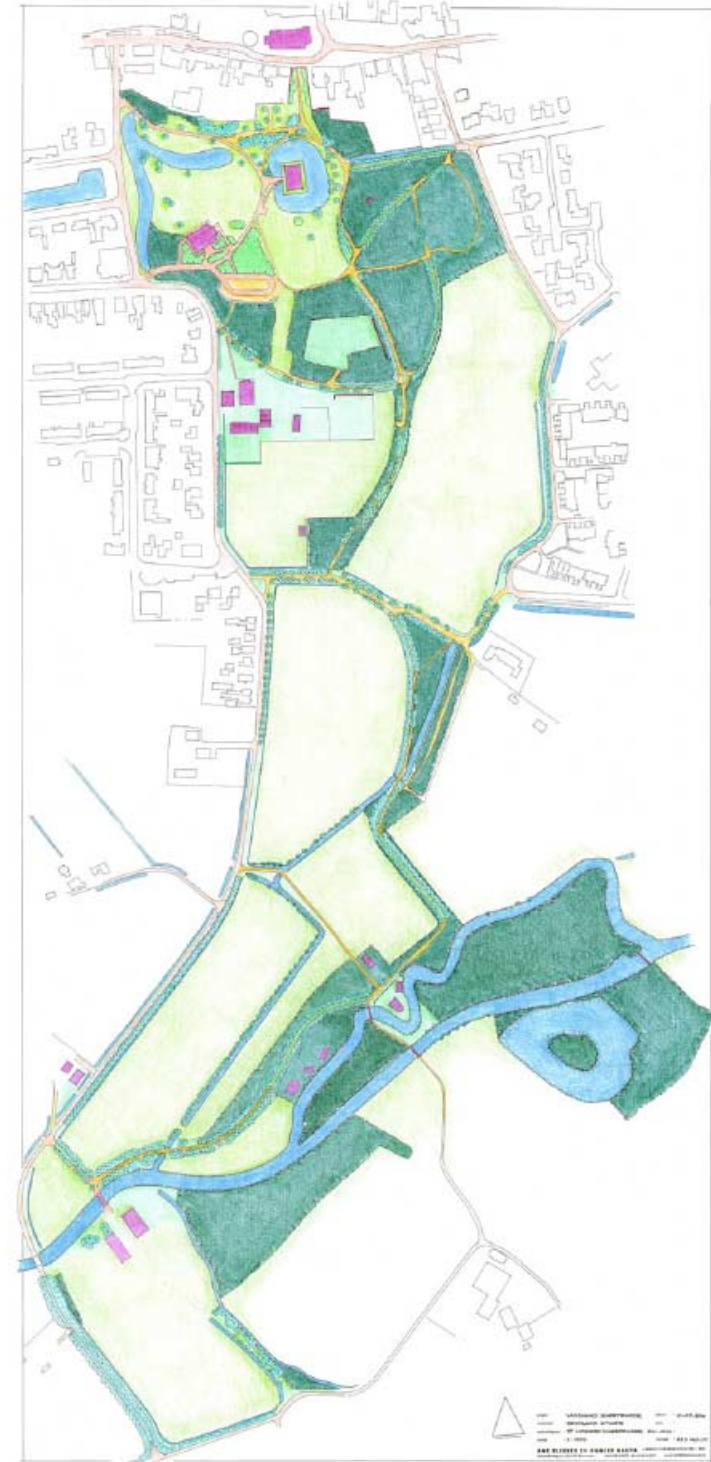
5. Huidige situatie

Opbouw van het landschap waarin het park ligt

Scherpenzeel en omgeving maken deel uit van de Gelderse Vallei die aan weerszijden wordt omkaderd door de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe, twee stuwwallen. In de Vallei liggen dekzandruggen die zijn ontstaan aan het einde van de derde ijstijd. Toen het ijs zich terugtrok, was er een winderig guur toendraklimaat waardoor in de vlakke vallei zandruggen opstoven, door de windrichting vooral oost-west georiënteerd. De Barneveldse en Lunterse Beek en de Eem verzorgen van oudsher de waterafvoer van de Vallei, nu naar de Randmeren.

Ons plangebied ligt op deze zandgronden, tussen het dorp en de Lunterse Beek. De bodem bestaat uit fijn zand en deels lemig fijn zand. We treffen hier ook kleine dekzandruggen aan die in de loop der tijd door bemesting hoger kwamen te liggen en zich duidelijk in het landschap zijn gaan manifesteren. Het fijnkorrelige patroon van lage en iets hoger gelegen zandgronden, kenmerkend voor de gehele Gelderse Vallei, heeft geresulteerd in een zeer kleinschalig en intiem landschap, een zogenaamd kampenlandschap, met verspreid liggende boerderijen, akkertjes, weiden, bossen en een veelheid aan houtwallen. 's Winters was dikwijls sprake van wateroverlast vanuit de beken op de lagere gronden. De waterhuishouding is inmiddels gereguleerd, maar momenteel is door klimaatverandering behoefte aan een groter waterbergend vermogen in het gebied. Door schaalvergroting in de landbouw zijn gaandeweg heel veel houtwallen verdwenen en is het landschap veel opener geworden. Ondanks deze ontwikkelingen is nog sprake van een subtiel landschapspatroon met veel afwisseling en grote ecologische rijkdom, met name daar waar landerijen zijn gerangschikt onder de Natuurschoonwet.

situatie 2014 >

brug over de vijver nu weg maar al eerder al aan slijtage onderhevig

oude beekloop staat droog

statig hekwerk langs de Boslaan

fundament van de ijskelder

Beoordeling huidige ruimtelijke opbouw

Hieronder volgt een beknopte opsomming van conclusies m.b.t. de huidige opbouw van Park Scherpenzeel. Deze sterkte-zwakte analyse is het resultaat van gesprekken met betrokkenen, het doornemen van stukken, conclusies uit de inbreng op de uitwisselingsavonden en van rondwandelingen door het gebied.

Sporen uit het verleden

De lange historie heeft zijn sporen nagelaten. Dat draagt in belangrijke mate bij aan de aantrekkelijkheid van het plangebied. Het park wordt gekenmerkt door landschapstijl, met het huis als hoofdmoment waar alles om draait. Het huis vormde voorheen met het koetshuis en de oranjerie een drie-eenheid zoals die op veel buitenplaatsen uit die periode voorkwam. Door de sloop van de oranjerie is de compositie verloren gegaan. Op de plek van de oranjerie wordt een focuspunt node gemist. Ook de brug over de vijver tussen de oranjerie en het koetshuis is er niet meer, daardoor is er een dode hoek in de rondwandeling door het park.

In het hele parkgebied dragen de markante monumentale lanen het beeld, zoals tussen het Huispark en de Koepel, langs de oude beek en in het bos tussen de oude en nieuwe beekloop. Naast de lanen met monumentale bomen zorgen bijzondere parkonderdelen zoals de vijvers, de Lunterse Beek met zijn bruggen, de statige hekken en jachthuisje De Koepel er nog altijd voor dat er veel te beleven valt. Maar er is ook veel (bijna) verdwenen zoals het uitkijktje in de zuidoosthoek van het huispark, de ijskelder (alleen de fundamente resteren), de muren van de moestuin en de oranjerie (afgebroken in 1960).

locatie van de verdwenen oranjerie

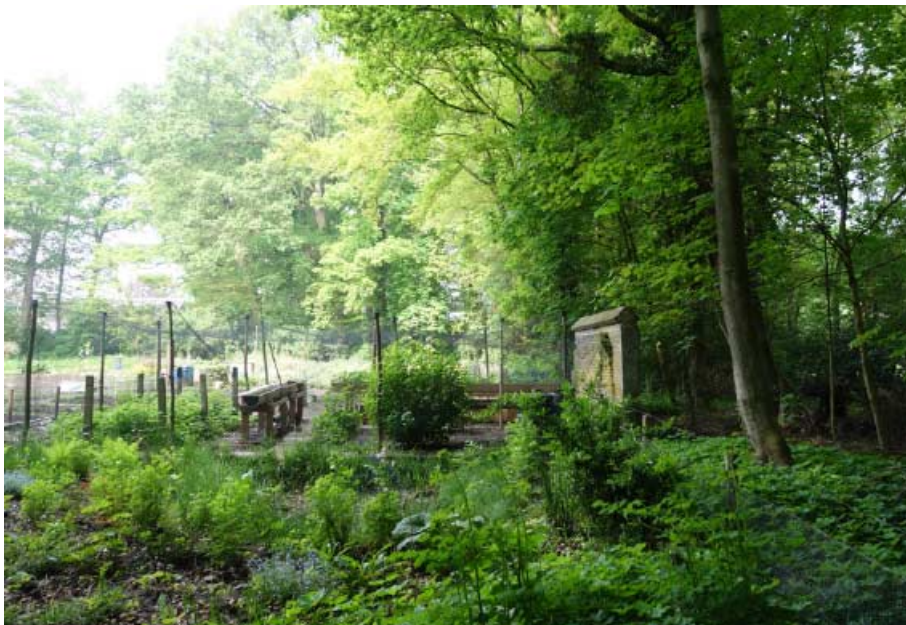
geërodeerd uitkijktje

digdgegroeide en digdgebouwde zichtlijn naar het zuiden

auto's erg in het zicbt

moestuin met muurrestant

schoolfietsroute

Zuidelijk in het parkgebied zijn de ijsbaan en het zwembad aan de Lunterse Beek verloren gegaan, de beekverlegging en het beperkte onderhoud speelden daarbij een belangrijke rol. De oude beekloop staat nagenoeg droog, dat doet afbreuk aan de belevingswaarde. De beekverlegging leverde ook winst op, het gebied rond de ijsbaan is nu geïsoleerd gelegen en heeft daardoor hoge natuurwaarden.

Van een innige relatie tussen het huispark en het gebied ten zuiden daarvan is nog maar beperkt sprake. Zichtlijnen naar het westen, zuidoosten en zuiden zijn deels dichtgegroeid of zelfs deels bebouwd (Parousie). Daardoor doet dit landschap minder mee in de beleving van het parklandschap dan zou moeten.

Beplanting

Vooraf in het huispark zijn oudere bomen en struiken nog herkenbaar als relictten uit het verleden. In WOII is veel beplanting verdwenen, zuidoostelijk van het huis was het bos toen zelfs compleet verdwenen. Daar is nu jong bos. In de bosvakken is de struiklaag verdwenen. Het bos is van binnen uitgehold en transparant geworden, waardoor het voor de landschapsstijl zo kenmerkende contrast tussen open ruimten en dichte bossen en dichte bosranden verloren is gegaan. De monumentale lanen in het hele gebied zijn veelal oud en ongeveer van dezelfde leeftijd (zie: Lanen Landgoed Scherpenzeel, inventarisatie, beheer en verjonging - Buiting Advies Natuur Landschap, mei 2014).

Van de bloemenweelde die er eens was is bijna niets over. Het rosarium van Poortman verdween na WOII. Ten zuiden van het huis is nog een klein bloemenmedaillon. Ten oosten van het Koetshuis ligt een ovaal perk met krenten die er in ieder geval in 1960 al was.

Gebruik

Op dit moment is het plangebied een geliefd wandelpark dat reikt tot het centrum van Scherpenzeel. Ook fietsers maken intensief gebruik van de paden. Er ligt een schoolfietsroute middendoor over de brug bij de Koepel en er wordt recreatief gefietst, vooral richting Woudenberg. De Boslaan is een belangrijk dwarsverband voor langzaam verkeer, maar wordt ook door gemotoriseerd verkeer gebruikt. Het open land is net als in het verleden in agrarisch gebruik. De gebouwen in het huispark zijn verhuurd. De Koepel is een woning, en boerderij Het Dorp is nu de begeleid-wonen-lokatie Parousie met een tuinderij. Deze objecten zijn in erfpacht uitgegeven. De huurders en erfpachters zijn belangrijk voor het voortbestaan van het parkgebied. Tegenover de kosten van beheer en onderhoud moeten immers ook baten staan. Verder zijn er nog een aantal kleinere onderdelen (tijdelijk) verhuurd, zoals de moestuin in het huispark en een terrein langs de oude beekloop waar een scoutinggroep zijn thuisbasis heeft.

De grote parkeerplaats in het park is noodzakelijk voor de verhuurbaarheid van de gebouwen, maar de bijkomende verkeersbewegingen dragen niet bij aan de sfeer. Vooral de parkeervakken in de open ruimte, dus in het zicht, doen afbreuk aan de sfeer. GLK heeft aangegeven dat het aantal parkeerplaatsen niet mag toenemen, het “laadvermogen” van het huispark is al lang bereikt. In de beheersvisie van GLK (Genugten, B.F. van der - Beheersvisie Park Scherpenzeel, intern document Geldersch Landschap en Kasteelen, 2014) is aangegeven dat de parkeerplaats wordt heringericht en aan het oog onttrokken.

Ook is er ad hoc gebruik. Het huispark is centraal gelegen in het dorp en biedt ruimte aan evenementen zoals de Sinterklaasintocht en Koningsdag. Dat is bij de overdracht aan

circus op de weide ten zuiden van het huispark

versleten padenstelsel

uitgang naar Doornboomspark

salomonszegel

GLK vastgelegd. In de weide ten zuiden van boerderij Het Dorp sloeg vorig jaar een circus zijn tenten op.

Slijtage en wateroverlast

Op de eerste uitwisselingsavond werd veel geklaagd over de staat van de paden. Dat valt ook op in een rondgang door het gebied. De slijtage wordt vooral veroorzaakt door wateroverlast en het zeer intensieve gebruik. Op een aantal plaatsen zijn de paden breed uitgewaaierd om plassen te ontwijken en gaan ze soms buiten de laanbomen om. Het oorspronkelijk padenbeloop m.n. rond het hoofdhuis is daarom nog nauwelijks herkenbaar. Het uitkijkheuveltje is door erosie zo goed als verdwenen, de bomen hangen met hun wortels in de lucht. Een andere platgetreden lokatie is het perceel van de scoutinggroep. In de zuidelijke zone van het huispark is de wateroverlast structureel, bijvoorbeeld bij de moestuin. Verder wordt geklaagd over vandalisme in het huispark, er is een hangplek in de centrale coniferengroep. De hondenpoep is ook een bron van ergernis en er is vreemdgenoeg geen opruimplicht in het park.

Natuurwaarden in Park Scherpenzeel

Park Scherpenzeel ligt in een landschap met hoge natuurwaarden. Er is sprake van een zonering: hoe zuidelijker in het gebied, hoe rustiger en des te hoger de waarden aan flora en fauna. Op basis van informatie van de heren Londo, de Haan en Lagerweij, die het gebied goed kennen, zijn een aantal plekken aan te wijzen die in dat opzicht beschermenswaardig zijn.

Als belangrijkste natuurgebied wordt door G. Londo c.s.. het oostelijk van de koepel gelegen bos tussen de oude en nieuwe loop van de Lunterse Beek aangemerkt. Dit bos heeft een gevarieerde boom-, struik-, en kruidlaag, zowel voor

vogels maar ook botanisch belangrijk. Het gaat hier vooral om een rijke populatie broedvogels o.a. bosuil, ransuil, grote en kleine bonte specht, groene specht en ijsvogel. De bosbodem is hier in tegenstelling tot andere plaatsen reliëfrijk en daardoor is de vegetatie hier ook soortenrijker. Recente botanische gegevens zijn momenteel niet voor handen, maar zouden dit voorjaar verzameld kunnen worden. De geïsoleerde ligging van dit bos is van groot belang voor de aanwezige natuur, in het bijzonder voor de broedvogels en staat onder druk door bezoekers die via een struinpaadje voor De Koepel langs lopen. Ook door de drooggevallen oude beekloop is het gebied toegankelijker geworden voor “avonturiers”. Het bos ten westen van de koepel is minder gevarieerd, de aanwezigheid van de padvindende conflicteert met de natuurwaarden daar.

De eikenlaan ten zuiden van huis Scherpenzeel vertegenwoordigt ook een hoge natuurwaarde. Het parkbos dicht bij huis Scherpenzeel bestaat uit hoog opgaand loofhout, grotendeels eik maar in het noordelijk deel ook beuk, een soort die hier vanwege de hoge grondwaterstand minder goed past. De ondergroei is op sommige plekken botanisch van betekenis (o.a. veelbloemige salomonszegel). Intensivering van de landbouw heeft gezorgd voor afname van aantal en soorten weidevogels.

Het water is voedselrijker geworden waardoor veel planten- en diersoorten van relatief voedselarme wateren en oevers zijn verdwenen. Hetzelfde geldt voor de van nature schrale zandbermen langs wegen en paden die in de loop der tijd door de wijze van beheer voedselrijk geworden zijn, nu gekenmerkt door uitbundige groei van bijvoorbeeld fluitekruid.

een geliefd wandelgebied

Conclusies analyse

Hier volgen, in telegramstijl, de belangrijkste bevindingen uit de analyse:

- Sporen uit de lange historie zijn in het gebied bewaard gebleven. Het hele gebied is als park in landschapsstijl monumentwaardig.
- Veel mooie monumentale bomen vooral in lanen.
- Er zijn nog een aantal bijzondere objecten (hekken, vijvers, de Koepel, etc).
- Maar er is ook slijtage van het erfgoed, veel bijzondere parkonderdelen zijn verdwenen of ernstig aangetast.
 - = Het zuidelijk deel is nauwelijks herkenbaar als landschapspark van Samuel van Lunteren,
 - = drie-eenheid huis-koetshuis-oranjerie bestaat niet meer, op de plaats van de oranjerie wordt een focuspunt gemist,
 - = zichtlijnen dichtgegroeid of geblokkeerd door bebouwing,
 - = het padennetwerk is ernstig versleten,
 - = bosvakken uitgehold waardoor contrast open-dicht verloren gaat,
 - = van de vroegere bloemenweelde in het huispark is weinig over,
 - = de oude beekloop staat nagenoeg droog,
 - = aangetaste bijzondere objecten: uitkijkheuvel, ijskelder, moestuin en muur.
- Centrale ligging t.o.v. kern Scherpenzeel, mooi uitloopgebied voor wandelen en fietsen.
- Verkeersoverlast en parkeerdruk in het huispark. Auto's zijn in het huispark te nadrukkelijk aanwezig, dat doet afbreuk aan de parksfeer
- Wateroverlast op veel plekken m.n. aan de zuidkant van het huispark.
- Natuurwaarden; vooral in het bos oostelijk van de Koepel (ornithologisch en botanisch).

struinp pad langs de oude beekloop

- NIEUWE PADEN, HALF VERHARD
- BESTAANDE PADEN
- RENNOVEREN BOSLAAN, 50% BREED
- NIEUWE LANBEPLANTING
- BOS
- GESCHOORE HAAG, BIJV. BEUK OF HAAGBEUK
- NIEUWE BRUG
- TE RENNOVEREN BRUG
- DAM MET SCHUIF
- PLAATS VOOR BIJZONDER OBJECT, FOLIE
- BESTAANDE BOMEN
- NIEUW OPPERVLAKTEWATER
- TUIDERIJ / MOESTUIN / BOOMGAARD
- PLUKTUIN
- WEIDE
- WEILAND, AGRARISCH GEBIED
- DOORZICHT, ZICHTLIJN
- HUIDIGE LOCATIE PADVINDERIJ
- PARKEREN
- KINDERSPEELBOS
- TE RENNOVEREN KIPPENHOK

Masterplan Park Scherpenzeel 18 februari 2016

6. Opgave en masterplan

Opgave: herstel van het historisch park

Park Scherpenzeel heeft een hoge tuin- en cultuurhistorische waarde, daarom **heeft het herstel van de historische opbouw ook prioriteit**.

Dat betekent in de eerste plaats dat de **samenhang tussen het huispark en het gebied ten zuiden ervan hersteld moet worden**. Het gaat zowel om de visuele verbinding: de zichtrelaties, als om de functionele samenhang. Het park moet weer meer als één geheel gaan functioneren.

De 19e eeuwse parkaanleg, met zijn belangrijkste ontwerper Samuel van Lunteren wordt centraal gesteld, omdat die aanleg er in hoofdlijnen nog steeds is en omdat het een hoogtepunt was in de geschiedenis van Park Scherpenzeel. Elementen uit andere periodes zullen ook gekoesterd worden, omdat ze bijdragen aan het interessante “verhaal” van Park Scherpenzeel.

Het ligt voor de hand om veel aandacht te besteden aan het functioneren als **wandelpark**. Het door van Lunteren ontworpen parklandschap was immers afgestemd op zich traag voortbewegende beschouwers die wandelend (of per koets) steeds weer in nieuwe taferelen kwamen. Ook anno nu vormen wandelaars een belangrijke groep gebruikers. Het netwerk van wegen en paden biedt tegelijkertijd een goede kans voor het herkenbaar maken van de samenhang tussen de verschillende parkdelen.

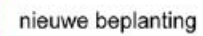
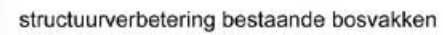
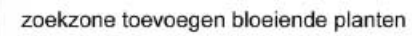
Bij historische lustlandschappen horen “points of interest”, bijzondere objecten en plekken waar iets beleefd kan worden. Het onderscheidt ze van “gewone” agrarische cultuurlandschappen. In Park Scherpenzeel zijn een aantal van die plekken nog aanwezig, herstel is nodig. Ook kunnen nieuwe objecten worden toegevoegd die bijdragen aan een aardige wandeling.

Voor het gebruik anno nu

Park Scherpenzeel is nooit een statisch museumpark geweest en moet dat ook niet worden. Steeds weer zijn aanpassingen gedaan om het te verfraaien en bruikbaar te houden. De ingrepen/aanpassingen in het park moeten wel historisch verantwoord zijn. Belangrijke gegevens kunnen geput worden uit het verrichte historisch onderzoek. Daarnaast is het wenselijk dat deze nieuwe ontwerpronde innovatief is, waarbij ook eigentijdse interpretaties worden gemaakt en toevoegingen worden gedaan, samenhangend met het gebruik anno nu. Aandacht moet er bovendien zijn voor de beheerbaarheid

Masterplan Park Scherpenzeel

Op de Masterplankaart (blz. 30) staat ons voorstel voor het richtbeeld voor Park Scherpenzeel op de langere termijn (ca 10 jaar). Het plan behelst met name verbetering en uitbreiding van het padennetwerk, herstel van zichtlijnen en in samenhang daarmee de aanpak van de beplantingen en het herstellen en toevoegen van bijzondere plekken. Het plan wordt in het volgende hoofdstuk in onderdelen toegelicht.

7. Toelichting per onderdeel

Zichtrelaties en beplanting

Het is belangrijk dat de zichtlijnen en vergezichten die het parklandschap van oudsher kenmerkten en die vervaagd zijn, weer worden hersteld. Beplanting speelt daarbij een belangrijke rol. Het gaat om zichtlijnen in het huispark in westelijke, zuidelijke en zuidoostelijke richting. Maar ook verder naar het zuiden nabij de Koepel worden zichtlijnen in ere hersteld, in de richting van boerderij de Bruinhorst. Over de lange smalle weide ten noorden van de Koepel kan door het weghalen van struweel een nieuwe zichtlijn worden gemaakt die de diepte onderstreept. Meer dan vroeger werken de zichtrelaties nu naar twee kanten, niet alleen van huis naar landschap maar ook van landschap naar huis.

Het zicht in westelijke richting met voorheen de molen op de achtergrond, kan aantrekkelijker worden gemaakt door een elegante nieuwe brug over de vijver. Hierdoor ontstaat weer een soort driehoeksverband tussen huis, koetshuis en brug. De brug compenseert daarin enigszins de verdwenen oranjerie die vlak ten noorden van de brug lag.

In het huispark is het herstellen van het uitzicht in zuidelijke richting niet eenvoudig door de nieuwbouw en de gerestaureerde schuur bij Parousie. De zichtlijn zou ten opzichte van de historische zichtlijn iets naar het oosten verschoven kunnen worden. Door in de zichtlijn een nieuwe waterpartij te maken wordt openheid beter geconsolideerd. Dit water helpt ook de hinderlijke wateroverlast aan de zuidrand van het huispark te verminderen.

Het zicht in zuidoostelijke richting vanuit het huis is vrij eenvoudig te realiseren door opschonen van het terrein, maar kan ook aangescherpt worden door de bosranden aan weerszijden te verdichten. Het uitzichtheuveltje terzijde van

dit gezicht wordt zo in ere hersteld en een blikvanger met markant overzicht over de grote weide.

Structuurrijk bos, doorgaande lanen en bloei

In het algemeen is het wenselijk dat in het huispark meer contrast aangebracht wordt tussen dichte bosvakken met een duidelijke struiklaag en transparantere bosvakken. De dichtere bosvakken begrenzen de zichtlijnen en door de ontwikkeling van zoomvegetaties wordt ook een kans benut om de natuurwaarden te vergroten en de randen bloemrijker te maken. Aan de noordkant van de moestuin zou een bosvak zonder ondergroei de te herstellen muur in het zicht houden.

De laanbeplanting langs de Vlieterweg is nu verbrokkeld. Om het park hier nadrukkelijker van het omringende open agrarisch gebied met verspreide bebouwing te onderscheiden wordt voorgesteld om de laanbeplanting te completeren.

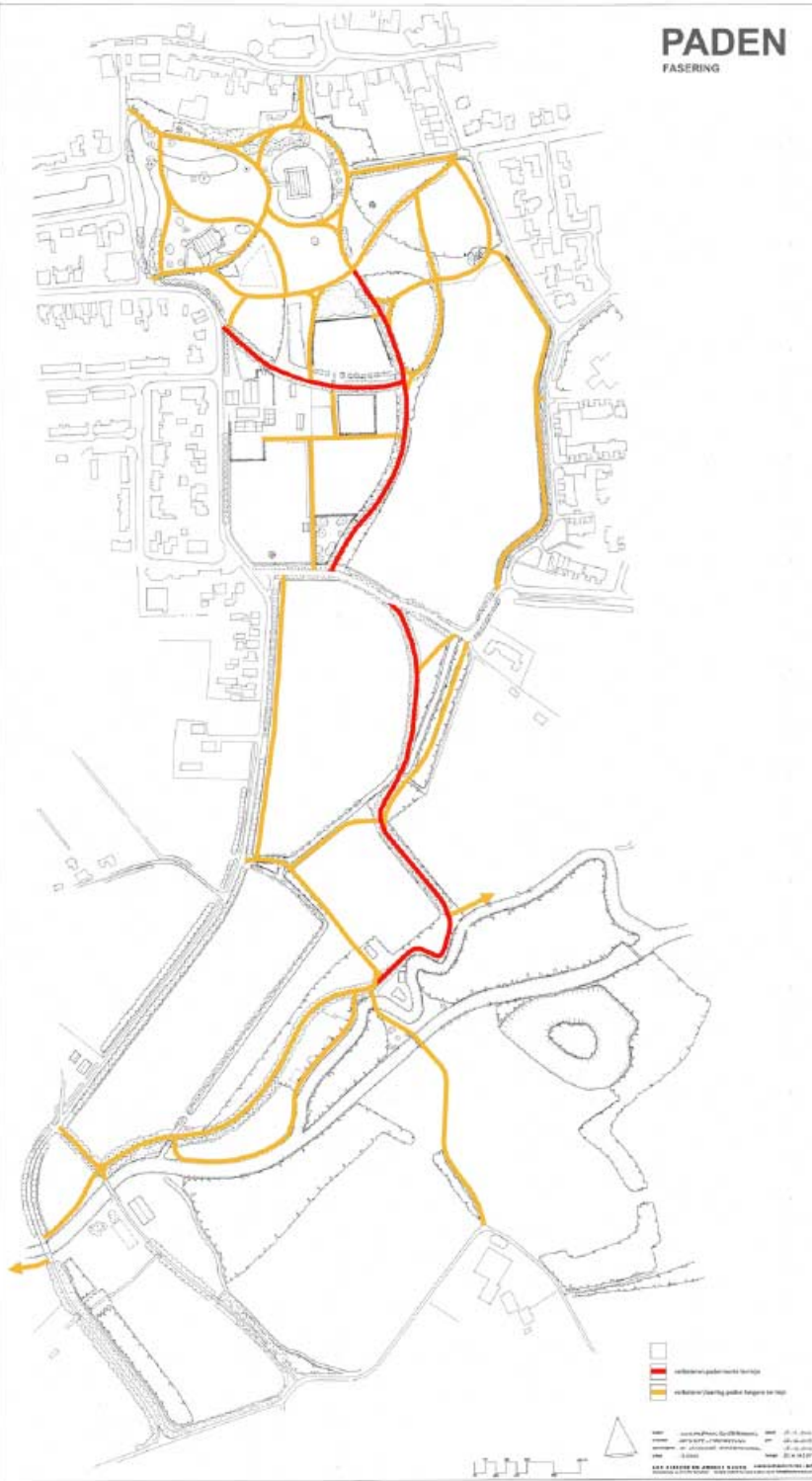
In de tijd van de familie Royaards moet het huispark heel weelderig geweest zijn, met bloemperken en bloeiende heesterranden. Iets van dat rijke beeld zou weer teruggebracht moeten worden, in de bosranden en door het toevoegen van een aantal bloemperken op de gazons

Netwerk van wegen en paden

Het padennetwerk biedt een uitgelezen kans voor het versterken van de samenhang in het park zowel in uitstraling als gebruik.

Het padennetwerk in het park kan verbeterd en hier en daar verdicht worden door aanleg van een aantal strategische gepositioneerde nieuwe paden die er deels vroeger ook al waren. In het huispark is het padenbeloop vloeiender te maken conform de vroegere aanleg in landschapsstijl.

PADEN FASERING

verbeteren paden korte termijn

verbeteren/aanleg paden langere termijn

Het betreft onder andere de heraanleg van het pad ten noorden van het koetshuis met een brug over de grote vijver. Het padenbeloop wordt zo ook logischer. Paden met rechtstanden worden aangepast. Een pad door het bos aan de oostkant kan langs de bosrand worden gelegd naar het uitzichtheuveltje. Dit sluit aan op een nieuw pad oostelijk langs de grote weide in zuidelijke richting. De toegankelijkheid van het huispark voor bewoners van de oostelijke buurten van Scherpenzeel wordt door deze nieuwe toegang verbeterd. Het pad zal achter een lage geschoren haag liggen, de sfeer van de grote weide wordt hierdoor verbeterd. Door de lagere ligging van de weide wordt het zicht vanuit de aangrenzende woningen hierdoor niet belemmerd. Het te ontwikkelen tuinengebied bij Parousie is te ontsluiten door twee nieuwe wandelpaden, oost-west en noordzuid.

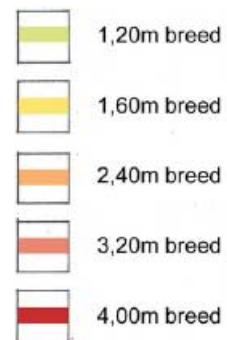
De gemeente is van plan het profiel van de Boslaan aan te passen en de laan te verharderen d.w.z. als smalle tweerichting weg van 3,50 m. vormgegeven met enkele “dug-outs” voor autoverkeer. Deze bescheiden herprofilering van de Boslaan lijkt ons een goede keuze. Daarmee kunnen plannen voor een zuidelijke rondweg verder van tafel.

Langs de Vlieterweg buiten de bebouwde kom is geen voetpad aanwezig. Op de eerste inloopavond is de wens geuit langs de rand van het weiland een voetpad aan te leggen. In een later stadium kan dit eventueel gerealiseerd worden, op korte termijn wordt het te nadelig geacht voor het agrarisch gebruik van dit perceel.

Een wandelpad langs de beek

Het waterschap zal de oude meanderende beekloop weer watervoerend maken. Om daar langs te kunnen lopen is een nieuw wandelpad wenselijk, ten westen van de Koepel langs

PADEN BREEDTES

het (te verplaatsen) scoutingterrein en de kleine weide. Deze “beekwandeling” kan in oostelijke richting worden verlengd. Uit oogpunt van rust is, als alternatief voor het huidige struinp pad langs de zuidoever, een nieuw pad langs de noordoever voorgesteld. Het moet een verbinding maken met de nieuwe recreatieve ontwikkeling zuidelijk van de brede school langs de Ringbaan. Dat pad ligt echter buiten het bezit van Stichting Landgoed Scherpenzeel. Ook een verlenging naar het westen, richting Lambalgen is wenselijk. Het pad richting Bruinhorst ten zuiden van de nieuwe beekloop blijft ontoegankelijk voor wandelaars. Uit het oogpunt van natuurwaarden heeft het de voorkeur dit gebied rustig te houden.

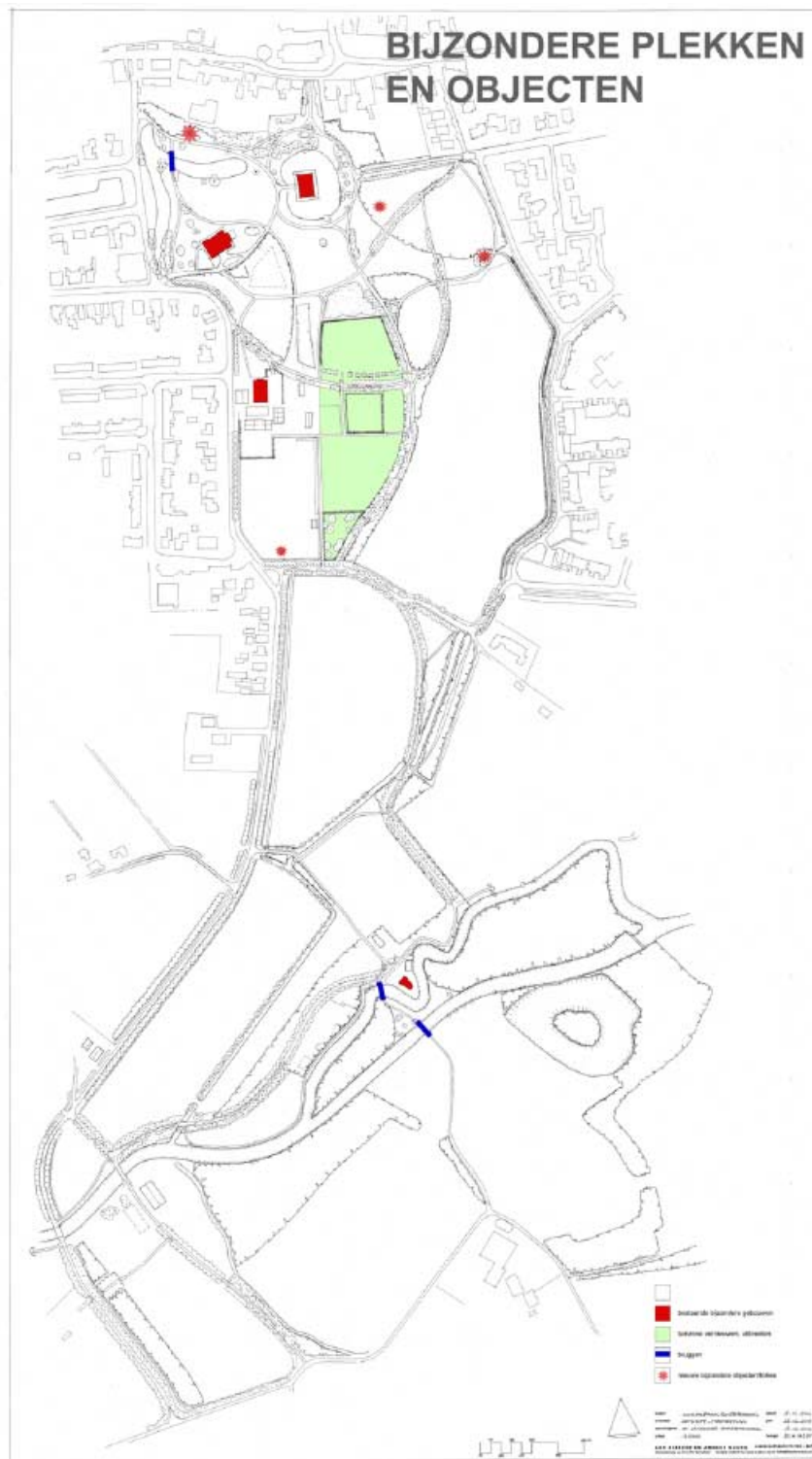
De verbetering van het padennetwerk kan in fases worden uitgevoerd. Een logische volgorde is vastgelegd op de kaart fasering (blz. 34).

Padbreedtes en materiaalgebruik

Er is nu veel variatie in padbreedtes. Dat kan overzichtelijker worden door een beperkte set aan bij elkaar passende breedtes te hanteren: 1,20m, 1,60m, 2,40m en 3,20m, en 4,00m. Belangrijke doorlopende paden zijn breder dan de smallere (als er ruimte voor is) en paden die in één lijn doorlopen veranderen in principe niet van breedte.

Door in het hele gebied in hoofdzaak één min of meer zandkleurig half-verhardingsmateriaal toe te passen wordt de samenhang vergroot. De zandtint herinnert aan de zandpaden van vroeger. Alleen de oprijlaan van het huis kan beklinkerd blijven en een aantal smalle bospaden worden niet verhard.

BIJZONDERE PLEKKEN EN OBJECTEN

Bijzondere plekken

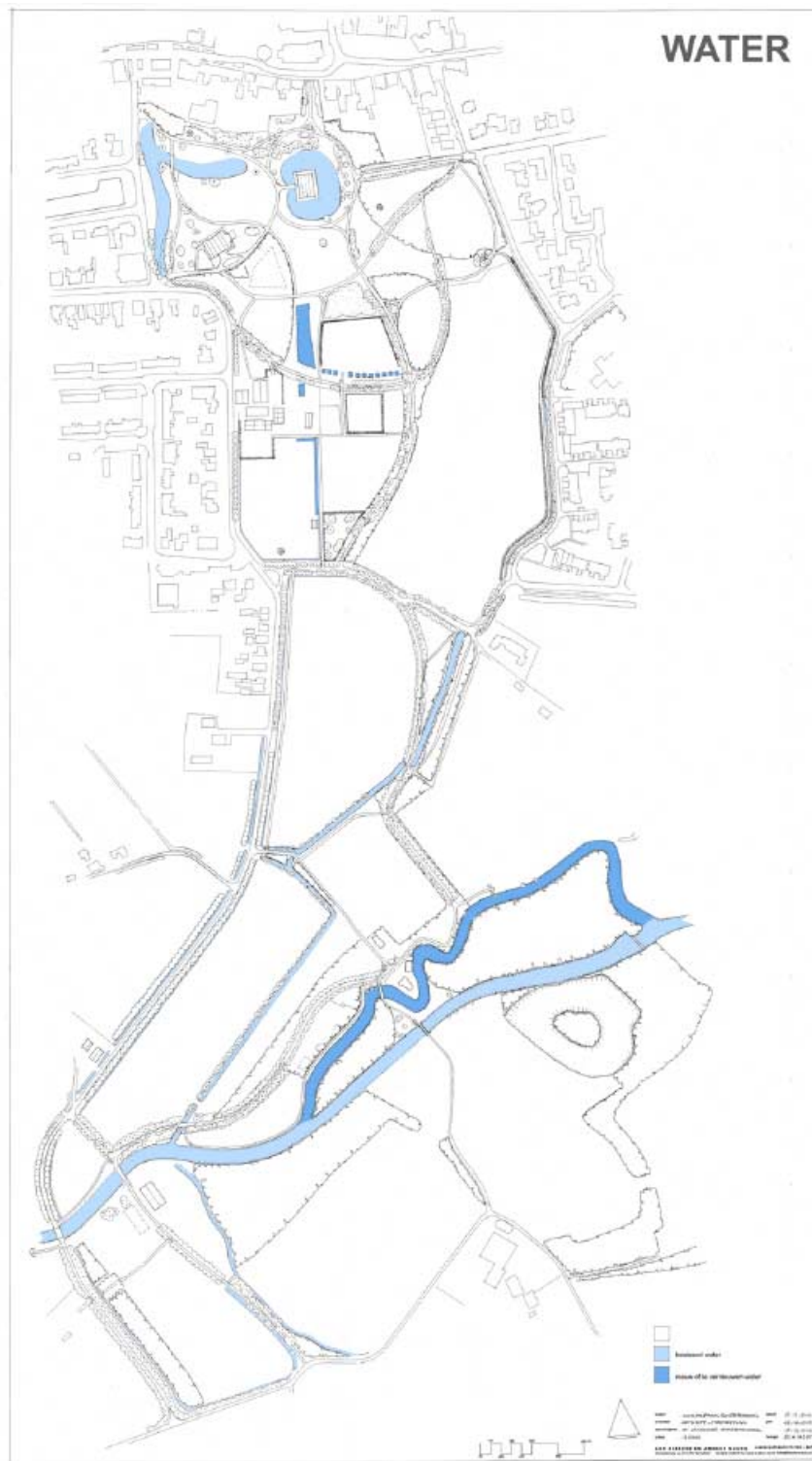
Naast de bestaande historische bebouwing zijn een aantal lokaties in het park geschikt voor bijzondere objecten, zoals het eerder genoemde uitzichtpunt, de lokatie van de verdwenen ijskelder, een object in de weide direct bij de Boslaan, de plek van de voormalige oranjerie en de brug op de plaats waar de oude en verlegde loop van de Lunterse Beek bij elkaar komen.

De bruggen in het park vormen een ontwerpopgave op zich. Het zou mooi zijn als ze “familie” van elkaar worden zodat de samenhang in het park herkend kan worden. De nieuwe brug tussen koetshuis en voormalige oranjerie verdient het om bijzonder te worden, een elegante brug, maar aan de meer sobere bruggen rond de Koepel mag ook af te lezen zijn dat ze bij het park horen. Inspiratie voor het brugontwerp is mogelijk te vinden in de hekken en poorten van het park, al zal het gaan om een eigentijdse interpretatie. Park Scherpenzeel heeft een aantal mooie smeedijzen hekken en poorten. Ze zijn voor een deel al gerestaureerd en dat zal met de overige hekken nog gebeuren. De toegangspoort richting Doornboomspark heeft nu geen allure en vraagt om een opknapbeurt. Ook het hek moet dan van onkruid worden ontdaan.

Het tuinengebied

Een belangrijke bijzondere plek van Park Scherpenzeel kan het tuinengebied worden. De aanwezige tuinen, de moestuin en de tuin van Parousie, worden in één gebied gevat en uitgebouwd als een verwijzing naar de verdwenen grote overtuin uit het ontwerp van van Lunteren (zie kaart blz. 17). Door de ligging in het hart van het park heeft het in potentie veel te bieden aan de inwoners van Scherpenzeel. Het moet nog verder worden uitgewerkt. Onderzocht moet dan ook

WATER

- bestaand water
- nieuw of te vernieuwen water

worden hoe dit gebied ruimte kan bieden aan de Imkervereniging die een lokatie zoekt voor een bijen- en vlindertuin en of er ruimte is voor de Jeu de Boulesbaan van de Stichting Ouderen Scherpenzeel-Renswoude.

De oude moestuin ligt er momenteel wat verloren en verscholen bij, revitalisering is nodig. De inrichting zou er meer moeten uitzien als een traditionele moestuin, dus geordender en omringd door een herstelde tuinmuur.

Direct ten zuiden van het tuinengebied is het mogelijk het aanwezige bosje op te waarderen tot een nieuw attractiepunt in de vorm van een natuurlijke kinderspeelplaats/speelbos in combinatie met het te herstellen kippenschuurtje. De aanliggende weide kan een openbare functie hebben voor bijzondere activiteiten zoals nu ook al het geval is (circus).

Parkeren.

De parkeerdruk op het huispark is groot. De opgave is door reorganisatie van het huidige parkeerterrein de capaciteit gelijk te houden maar het parkeren wel beter in te passen, dus meer uit beeld te halen. Bijkomend doel van deze herinrichting is ook om de historische Achterstraat die midden door de parkeerplaats loopt weer beter herkenbaar te maken.

Verbeteren watersysteem

De vijvers in het huispark zullen gebaggerd worden, dit is reeds vastgelegd in de beheersvisie van GLK. Aan het herstellen en watervoerend maken van de oude loop van de Lunterse Beek wordt gewerkt.

Om de wateroverlast in het zuidelijk deel van het huispark te bestrijden zijn daar nieuwe waterpartijen voorgesteld. Dit

water speelt ook een rol in de beleving en in het vrijhouden van de zichtlijn in zuidelijke richting. Het vraagt overleg met Parousie omdat ook dat gebied daarbij betrokken is.

Bij de uitwerking zal de vormgeving en inrichting van de oevers de nodige aandacht moeten krijgen: in het huispark met strakke belijning en in het zuiden meer natuurlijke oevers en oeverbegeleidende beplanting.

Zonering van druk naar rustig

Bij de opzet van het Masterplan zijn de meest intensieve functies in het noordelijke deel gedacht. Het huispark is uiteraard het drukste deel, maar ook het gebied direct ten zuiden daarvan krijgt in het plan een intensiever gebruik. Verder naar het zuiden wordt het rustiger, dat was vroeger al zo, maar het past ook bij de naar het zuiden toenemende natuurwaarden. Daarom is het advies om het struinpad ten zuiden van de Koepel langs de oude beek op te heffen en te onderzoeken of het wandelpad langs de beek ook naar het noorden verlegd kan worden.

het historische koepelbruggetje als inspiratie voor een bruggenfamilie?

8. Projectenlijst

Het vervolg op dit Masterplan Park Scherpenzeel bestaat uit de uitwerking van een reeks projecten, die uiteindelijk samen het park de beoogde uitstraling zullen geven. (Kaart nrs. 1 t/m 15, 2017-2027). De meeste projecten kunnen los van elkaar worden gerealiseerd. Welke projecten het eerst zullen worden uitgevoerd hangt af van menskracht, draagvlak (grondeigenaren, particulieren, overheid, bedrijfsleven), en financiering. Het in het leven roepen van een breed gedragen organisatie, in de trant van "Vrienden van Park Scherpenzeel" lijkt daarbij onmisbaar.

Een aantal 'groot onderhoud' projecten zijn tijdens het opstellen van dit Masterplan al door de initiatiefnemers Landgoed Scherpenzeel en Geldersch Landschap en Kasteelen ter hand genomen. (Kaart A t/m G, 2014-2016)

Lopende groot-onderhoud projecten (periode 2014 t/m 2016)

- A. Lanen - opsnoeien
- B. Padennetwerk verbeteren - fase I
- C. Bruggen-'familie' - ontwerp laten maken voor brug Huispark en twee omgeving Koepel
- D. Huispark - herstel zichtlijnen
- E. Parkbos zuid - herstel fase I
- F. Hekken en poorten - restauratie deel west
- G. De Koepel - restauratie dak

agrarisch land in Park Scherpenzeel

Masterplan projecten (periode 2017 - 2027)

1. Padennetwerk verbeteren - fase II
2. Vijvers - onderzoek naar waterhuishouding in het Huispark, groot onderhoud aan bestaande vijvers, aanleg nieuw water als wateropvang
3. Parkeerplaats max. 48 auto's - inpassen, her-aanleg
4. Bruggenfamilie - uitvoering van gekozen ontwerp
5. (Moes-)tuinengebied - ontwerp en uitvoering als historisch verantwoorde eenheid, samen met Stg. Parousie, tuiniers, imkervereniging, jeu de boules spelers, e.a.
6. Kinderspeelbos met gebruik bestaand kippenhok - ontwerp + uitvoering, samen met gemeente en omwonenden
7. Padennetwerk - fase III aanleg van nieuwe paden
8. Huispark - ontwerp voor exacte begrenzing bosvakken, en beplanten met de passende bomen en struiken
9. Huispark - aanleg bloemrijke beplanting omgeving koets-huis en Huis
10. De Koepel - herstel zichtlijnen
11. Vlieterweg - herstel laanbeplanting, samen met de Gemeente
12. Verdwenen oranjerie en ijskelder - plan maken voor 'follies' die ernaar verwijzen, en uitvoeren
13. "Het Bergje" - herstel geërodeerde uitzichtheuvel met verwijzing naar verdwenen prieeltje
14. Hekken en poorten - renovatie van ca. 6 hekken en toegangspoorten, verschillend formaat, één 'familie'
15. Parkmeubilair en verlichting, samen met de gemeente.

boerderij Het Dorp

BIJLAGE 1

INBRENG OMWONENDEN EN ANDER BETROKKENEN

1e inloopavond 7 oktober 2014

Dit zijn de thematisch geordende wensen en opmerkingen inclusief de later nog binnengekomen aanvullingen die op de eerste inloopavond zijn doorgegeven.

Ruimtelijke aspecten

zichtlijn op boerderij vanuit park herstellen
weiland a/d Boslaan (ten noorden van ?) bij park betrekken
bos is te open, meer ondergroei
zichtbaarheid koetshuis verbeteren

Sfeer

romantisch park met natuur waar je wel mag picknicken
koeien in de wei, koeien in de Boslaan-wei
park behouden in de huidige staat
niet in het park bouwen

Padennetwerk

Boslaan alleen voor fietsers
Boslaan afsluiten voor auto's
Boslaan autoluw maken
veilig mooi wandelpad langs Vlieterweg i.v.m. rondwandeling
wandelpad achter koepeltje herstellen
rondwandeling langs beek richting Lambalgen
pad voor huize Scherpenzeel met veel boomwortels herstellen

Aspecten m.b.t. natuur

EHS behouden
graanveldjes met zeldzame graansoorten
weilanden als rustplaats voor trekvogels (ganzen)
vogelbroedgebied ontzien
snoeien parkbomen
meer ondergroei in het bos, aandacht voor randen
bijen-/vlindertuin, bijenstal
heemtuin

Historische aspecten

iets doen met de ijskelder

ijsbaan herstellen
zichtlijnen vrijhouden/vrijmaken
oranjerie terug
muur om moestuin
herstel waterlopen/verbeteren waterhuishouding
fontein terug in vijver
niet bouwen in het park
kippenschuurtje snel herstellen i.v.m. dak

Gewenste voorzieningen

speelbos, avontuurlijke speelzone voor kinderen,
houten speeltoestellen, hutten bouwen, houten wip
trimbaan
moestuin, stadslandbouw, i.s.m. Parousie
educatieve functie van het park
heemtuin
bijen-/vlindertuin met bijenstal aan de zuidzijde van oude tuinmuur
kinderboerderij tegen zorgboerderij aan
jeu des boules (op verzoek van Stichting ouderen Scherpenzeel-Renswoude)
muziektent, theeschenkerij, trouwpriest
scouting handhaven
cameratoezicht
verbetering moestuin: meer licht, waterhuishouding, muurherstel, poelen graven
meer en betere verlichting
bankjes, picknickbank, prullenbakken

Parkeren

geen uitbreiding parkeerplaatsen in het park
meer parkeerplaatsen, zodat er niet meer in het park tussen de bomen geparkeerd wordt, maar wel uit de zichtlijn
oplossing van de parkeeroverlast

Activiteiten

geen vuurwerk na bruiloften en geen evenementen met veel kabaal
honden-losloopgebied moet blijven
geen honden-losloopveld meer
ruimte behouden voor evenementen
niet bouwen in het park, kavels bij Het Vliet achter Vlieterhoek

BIJLAGE 2

INBRENG OMWONENDEN EN ANDER BETROKKENEN

verslag 2e inloopavond 7 april 2015

Aantal bezoekers ca. 80

Op de tweede avond werd een schets voor het gebied besproken, de stemming was behoorlijk positief al werden een aantal kritische kantekeningen gemaakt. Hieronder zijn in telegramstijl de reacties op het plan genoteerd, waar mogelijk met de naam van de reactiegever.

Algemeen

- Kwaliteit van de paden is slecht, nat en modderig. Het ontwerp ziet er goed uit, hoop dat de wandelpaden deze zomer aangepakt worden (P. Osnabrugge)
- Meer bankjes en zwemwaterplek voor honden, plateau met richtingen waar je op kunt kijken (?) (Gardenier, Cathy Borst)
- Maak de zichtlijnpijlen met 2-richtingen pijlen (René Hoogendoorn)
- Mariëtte Jonkers-Peters heeft haar ideeën en wensen m.b.t. het plan toegezonden in de vorm van een powerpoint. Het betreft waterkwaliteit, bosranden, bloemrijke dooradering van het gebied, bescherming broedgebied ijsvogel en bosuil etc.
- Bezwaar tegen diverse wandelpaden op mijn pachtgrond: pad bij Parousie, langs Vlieterweg, toegang koepel naar eikenlaan koepel en pad langs scouting en Lunterse Beek (J.v.d.Lagemaat).

Huispark

- Mooi de brug over de vijver en het aansluitende nieuwe pad.
- Mooi pad om bergje heen met uitzicht op grote weide
- Positief oordeel over nieuwe waterpartij, wordt het een wadi of een echte vijver?
- Vloeiender beloop alle paden in huispark positief
- Nu veel overlast van fietsers, negatief voor de kwaliteit van de paden
- Capaciteit parkeerterrein mag niet kleiner worden dan nu, herschikking wordt wel positief beoordeeld, maar de aangegeven ruimte is waarschijnlijk te klein.
- Verschillende/tegenstrijdige reacties op het plan om iets te doen op de

locatie van de verdwenen orangerie. Er waren negatieve reacties en zorg over overlast van jongeren (herrie, drugs etc.) en positieve.

- De zichtlijnen zijn niet alleen vanaf het huis belangrijk, maar ook vanuit de omgeving op het huis, met de kerk daarachter.
- Er werd gewezen op de ontwikkelingen gaande aan de westkant van het huispark, o.a. sloop en nieuwbouw en de weg ten noorden van de rechthoekige vijver gaat eruit (project Weydelaer). Dit kan aanleiding zijn wellicht om iets te verbeteren aan de vorm van de vijver, meer in de geest van het park.

Grote weide

- Fijn dat deze in agrarisch gebruik blijft en geen manifestatieterrein wordt en geen muziek tent.
- Pad oostelijk langs de weide en haag (niet te hoog) worden positief beoordeeld. Pad door de weide leek een aantal bezoekers ook aantrekkelijk.
- Graag vee in de weide en geen maïs.

Het tuinengebied en Parousie

Het plan om het tuinengebied uit te breiden naar de historische omvang vindt de hele avond veel bijval. Er komen veel suggesties.

- Jammer dat de schuur in de zichtlijn niet is weggehaald maar opgeknapt.
- De jeu des boulesclub wil hier graag een plek.
- Misschien is de aanleg van een jeu des boulesbaan een suggestie om het park te verlevendigen (P. Osnabrugge).
- Toch geen gewone rommelige volkstuintjes?
- Hoogstamfruitbomen.
- Het is maar de vraag of de bewoners van Parousie hier kunnen werken, want sommigen van de bewoners moeten achter een omheining blijven.
- Herstel tuinmuren wenselijk.
- De gebruikers van de bestaande moestuinen zouden ook een rol kunnen spelen bij het nieuw te ontwikkelen deel van de tuinen.
- Natuurlijke speelplaats voor kinderen in bosje aan de zuidpunt wordt positief beoordeeld.

- Ontsluiting van het gebied met paden krijgt bijval.
- Prettig als het weiland in de zuidwest hoek agrarisch blijft met af en toe een manifestatie zoals het circus.
- Kippenshuur moet opgeknapt worden.
- Kippenshuur en object daarnaast misschien geschikte locatie voor bijenhouderij (Elly de Gooyer), is belangrijk voor bestuiving.
- Bijen-vlindertuin met bijenstal valt goed in te passen in de plannen van een "uitgebreide moestuin". Er lopen nu afspraken met Parousie om een start te maken met een stuk grond van 20x20m. Onze ideeën hebben we ook in oktober al aangegeven. Naast een bloementuin (drachtplanten) denken wij ook aan verbouw van (vergeten) graansoorten. Uitbreiding van educatieve mogelijkheden voor de scholen (en hopelijk ook volwassenen). (A.de Boer)
- Tuinen in oude stijl (die van Jan Hietbrink en Valkenburg etc.), zo nu en dan open voor publiek (bepaalde uren per week), verbinden met Parousie, kunnen producten verkopen (zie bv Bartimeustuin in Doorn).(Elly de Gooyer)
- Blij met invulling van de moestuin. Geweldig als de muur aan de noord- en oostkant wordt hersteld. Mooie plaats voor leifruit/druiven. We hopen dat de waterhuishouding door de maatregelen voldoende zal verbeteren. We denken graag mee over de verdere invulling. (Jan Hietbrink)
- Zou leuk zijn als er een speelplek/speelbos kwam. (Gardenier, Cathy Borst)

De Boslaan

- Prettig als deze verhard wordt, maar s.v.p. geen racebaan, dus smal, gebakken klinkers.
- Voorkeur voor éénrichting verkeer of alleen langzaam verkeer.
- Bij verharding van de Boslaan rekening houden met scholieren die auto's moeten laten inhalen. Dus graag breed genoeg of apart fietspad erlangs aanleggen. Als dit niet mogelijk is de Boslaan afsluiten voor auto's (Riet Osnabrugge).

Weilanden ten zuiden van de Boslaan

- Maak noordkant weiland aan Boslaan parkeerplaats, dit om wild parkeren

en overlast te voorkomen. Zal i.v.m. pacht niet meteen kunnen, maar kan wel gepland worden. (Elly de Gooyer)

- Bospad tussen Vlieterweg en Boslaan alleen voor langzaamverkeer, geen auto's toelaten, bospad is nu enige pad in dorp zonder verlichting. Er zitten ook uilen en die mogen niet verjaagd worden. Als bospad eenmaal een weg is geworden, is dit moeilijk meer terug te draaien. (Elly de Gooyer)
- Voetpad langs de Vlieterweg is gewenst, liever ook nog zo een pad in het weiland dat daar ten zuiden van ligt.
- Nieuwe dwarspad vergroot de wandelmogelijkheden.
- Liefst geen maïs.
- Aanvulling laanbeplanting langs Vlieterweg is mooi.

Gebied bij de beken

- Watervoerend maken oude beekloop is prachtig, er blijft toch wel water in de nieuwe beek?-
- Wat gebeurt er met de vervuilde bagger op de beekbodem?
- Pad langs de oude loop als scouting verplaatst kan worden is aantrekkelijk.
- Verruiming zicht vanuit de koepel wordt positief ervaren door de bewoner.
- Wat gebeurt er met de ijsbaan?
- Een groep met o.a. Nico de Haan en Ger Londo is groot tegenstander van struinp pad langs de zuidoever van de oude beekloop i.v.m. verstoring van o.a. de ijsvogel. De wandelaars gaan dan door dit gehele bosgebied lopen. Veel beter om een wandelpad aan de noordkant van dit deel van de beek aan te leggen. (Reactie ondertekend door De Haan, Siebelink van 't Koepeltje, Beunders, Mariëtte Jonker-Peters en A.Hietbrink.)
- Het zgn. Vogeleiland, waar de ijsvogel broedt, geïsoleerd laten en eventueel het pad aan de noordzijde van de oude beekloop leggen (Ger Londo).
- Pad naar Lambalgen langs de zuidoever is niet eenvoudig te realiseren door privé eigendom van eerste stuk.

Aansluiting naar het oosten

- Er wordt momenteel een waterloop gegraven richting oude beekloop ter plaatse ongeveer van de locatie nieuwe school, dit biedt aansluitingskansen.

bronnen

- Adviesbureaua RBOI - Voorzet geconsolideerd plan buitengebied Woudenberg, juni 2013
- Buiting Advies Natuur Landschap - Lanen Landgoed Scherpenzeel, inventarisatie, beheer en verjonging, mei 2014
- Croonen Adviseurs - Structuurvisie Scherpenzeel, oktober 2013.
- Genugten, B.F. van der - Beheersvisie Park Scherpenzeel, intern document Geldersch Landschap en Kasteelen, 2014.
- Oldenburger, C.S. ea - Gids voor de Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitectuur deel Oost en Midden, Rotterdam 1996.
- Pouderoyen Compagnons - Concept Beeldkwaliteitsplan Weijdelaar, september 2014.
- Stichting in Arcadië - Ensemble "Huis Scherpenzeel", historisch onderzoek en waardestelling huispark en parklandschap, augustus 2013
- Topografische Dienst Kadaster - Topografische kaart 1:25.000 verkend 1869 en 1871, herzien 1905.
- Topografische Dienst Kadaster - Topografische kaart 1:25.000 opnamejaar 2011.

en diverse notities, kaarten en historische beelden

Vragen en reacties graag via:
parkinuitvoering@landgoedscherpenzeel.nl

projectorganisatie

Projectbegeleiding

Meta Daniëls - Landgoed Scherpenzeel, projectleiding
René Hoogendoorn - Landgoed Scherpenzeel
Ciska van der Genugten - Geldersch Landschap & Kasteelen
Gerard Jonkers - Geldersch Landschap & Kasteelen

Uitvoering

Ank Bleeker en Anneke Nauta landschapsarchitecten BNT

Over het project zijn verschillende gesprekken gevoerd:

Op 19 januari werd een eerste plan voorgelegd aan een Klankbordgroep met daarin:

De heer W. Algra, gemeente Scherpenzeel
De heer W. van den Berg, Vereniging Oud Scherpenzeel
De heer J. Lagerweij, vertegenwoordiger Monumentencommissie
Mevrouw M.A. Prins, vertegenwoordiger Monumentencommissie
De heer C. van de Lagemaat, aangrenzende agrariër
De heer H. Westeneng, aangrenzende agrariër
De heer J. Ruijgrok, wijkplatform Scherpenzeel zuid
De heer H. Siebelink, erfpachter De Koepel

Gesprek over de natuurkwaliteiten van het plangebied met de heer G. Londo op 23 januari 2015

Gesprek met Ronald van Immerseel en Peter Verhoeff van Stichting In Arcadië op 19 mei 2015

Gesprekken met vertegenwoordigers van Woonstede en de Stichting Parousie (respectievelijk erfpachter en huurder van boerderij Het Dorp.

Ook is tweemaal met wethouders van de gemeente Scherpenzeel gesproken, met als doel om draagvlak voor het masterplan te verkrijgen.

